

శ్రీ ర స్తు.

భర్తృహరి-నీతిశతకము

క॥ అచ్ఛము దిక్కాలాద్యన । వచ్ఛిన్నానంత చిద్ఘ(?)నం బనిజ । స్వచ్ఛాను భూతిమానస । మచ్చాంతము తేజమైన జనమ్ము దలంతున్ ॥

౧ - మూర్ఖపద్ధతి.

తే॥ బోద్ధలగువారు మత్సరపూర్ణమతులు । ప్రబలగర్వవిదూషితుల్ప్రభువులెన్న । నితరమనుజుల బోధోపహతులుగాన । భావము సజీర్ణమయ్యె సుభాషితంబు॥ ౧ క॥ తెలియని మనుజుని సుఖముగఁ । దెలుపందగు సుఖతరముగఁ దెలుపఁగవచ్చుం । దెలిసినవానిం దెలిసి యుఁ । దెలియని నరుఁదెల్పఁ బ్రహ్మదేవునివశమే ॥ ౨ - చ ॥ మక రముఖాంతరస్థమగు మానికం జెకలింపవచ్చుఁబో । యకచలదూర్మికా నికరమైన మహోదధి దాఁటవచ్చును । స్తకమునఁ బూవుదండవలె సర్పమునైన భరింపనచ్చును । చ్చికఘటియింప మూర్ఖజన చిత్తముఁదెల్పనసాధ్యమేరికిన్ ॥ ౩ తే॥ తివిరియిసుమునఁ దైలంబుఁ దీయవచ్చుఁ । దవిలి మృగతృష్ణలో నీరుద్రావ వచ్చుఁ దిరిగికుందేటి కొమ్ము సాధింపవచ్చుఁ । జేరిమూర్ఖుల మనము రంజింపరాదు ॥ ౪ మ ॥ కరి రాజున్బిసతంతు సంతతులచేఁ గట్టన్విజృంభించువాఁ డురువజ్రంబు శిరీషపుష్పములచే నూహించు భేదింపఁదీ । పిరచింపన్ లవణాబ్ధికిన్మధుకణం బొప్పింపఁ బ్రవర్తించు । నిద్ధరణి న్మూర్ఖులఁ దెల్పు నెవ్వఁడు సుధాధారానుకారోక్తులన్ ॥ ౫ తే ॥ స్వవశము హితంబుమూఢ తాచ్ఛాదనంబు । గాఁగనీగతి నిర్మించెఁగమల భవుఁడు । సర్వవిదులగు మజనుల సభలలోన । మౌనమెవి భూషణము మూఢమానవులకు ॥ ౬ చ ॥ తె

గుణమ్ము గ్రహించి బాగుగం - బాయక మోదమునందుఁ జనదాఁ కలిదాని
కిఁ జెలఁగనున్నగో - మాయువు దానుజూచి పరిమార్పక సింగము దంతి
గూల్చునే - చాయలనెల్లవారు నిజసత్త్వసమానఫలార్థులే కదా॥ ౨౨.
ఉ॥ వాలముద్రిప్పు నేలఁబడి వక్త్రముఁ గుక్షియుఁ జూపుఁ గ్రిందటం - గా
లిడుఁ ద్రిప్పఁ బిండదునికై పడుటన్ను నకంబు ఇభ ద్రికుం - దాలను శాలితం
డులగుహంబులు చాటువచశ్శతంబుచే - నోలిభుజించు ధైర్యగుణయు
క్తిగఁ జూచు మహోన్నతస్థితిన్ ॥ ౨౩. తే॥ ప్రాణిలోకంబు సంసారప
తితమగుట - వసుధపై గిట్టిపుట్టని వాఁడు గలఁడె - దానిజన్మంబు నఫల
మెవ్వానివలన - వంశమధికోన్నతి వహించు వన్నె కెక్క ౨౪. తే॥
కుసుమగుచ్ఛంబునకుఁ బోలెఁ బొసఁగు శౌర్య - మానవంతునకివి రెండు
మహితగతులు - సకలజనమస్తక ప్రదేశములనైన - వనమునందైన
జీర్ణభావంబుగనుట॥ ౨౫. చ॥ గురుముఖ్యులగల రేవురార్యవరశుభాంగు
లైచరులార్వురిలో - వరవిక్రాంతి విహారి రాహువెపుడు స్వైరంబుఁ జేయండు
భా - స్వరుల న్భాస్కరయామినీచరుల నే బాధించుచున్నాఁడు స - త్వ
రశస్మస్తకశేషమూర్తియగునాడైత్యుండు గర్వంబునన్ ॥ ౨౬. మ॥
భువనశ్రేణివహించు శేషుఁడు ఫణాభోగంబుపై సంతతం - బవలీలన్భరి
యించుఁ బృష్ఠమునఁ గూర్మాధీశ్వరుండాతని - న్దవళక్రీడవశాత్ముఁ జే
యునతన్ని వారాశియుశాంతిచే - నవురాధీరచరిత్రసంపదలసంఖ్యా
తపరిభావోన్నతుల్॥ ౨౭. చ॥ సమధికభీషణజ్వలనజాలవినిర్గమదుస్స
హంబుచే - సమదసురేంద్రముక్తకులిశక్షతిచేనుచితంబు ప్రాణఘా
తము హిమవత్కుమారునకుఁ దండ్రిని శాతశతారపాతభే - దమునమ
నుఁగుచున్నతఁడే దా జలరాశిఁ దోలంగ నర్హమే॥ ౨౮. తే॥ అర్క
కాంతమచేతనంబయ్యు పవిత్ర - పాదములుసోఁకినంత నెప్రజ్వరిల్లుఁ -
గాననవమానచింతఁ జెందయిన శత్రుకృతతిరస్కారమెట్లు సహింపనే
ర్చు॥ ౨౯. క॥ విదళింపనుఱుకు సింగవుఁ - గొదమయు మదమలిన గండ
కుంజరములపై - నైబదిల శాలికినైజము - గజ తేజోనిధికి వయసు కార

3-అర్థపద్ధతి

ఉ॥ జాతిదొలంగుఁగాత గుణశక్తి రసాతలసీమకుంజనుం - గాత
కులంబు బాబూడియగుఁ గాత నగంబుననుండి శీలముం - బాతముఁ జెందుఁ
గాత బహుభంగుల విక్రమమై మహామేలు - విఖ్యాతగుణంబు లెల్లఁదృ
ణకల్పము లొక్క ధనంబు లేవడిన్॥ 30-క॥ ఏనరునకు విత్తముగల -
దానరుఁడు కులీనుఁడధికుఁడార్యుఁడతండే - ధీనిధి ధన్యుఁడు నేర్పరి నా
నాగుణగణము కాంచనంబున నిలుచున్॥ 31. మ॥ యతిసంగంబున బో
యెఁ దాదరకుచే రాజ్యాభర్త దుర్మంత్రిచే - శ్రుతిహానిం ద్విజుఁడన్వ
యంబు ఖలుచేఁ గాంతాప్తిచే శీలము - ధృతిచే మిత్రత కూర్పు లేమిఁగృ
పిమద్య ప్రాప్తిఁ జేసిగ్గు - దుర్మతిచే సంపదులున్నశించుఁజెడు నర్థంబు
ప్రమాదంబునన్॥ 33_ క॥ దానము భోగము నాశము - పూనికతో
మూఁడుగతులు భువిధనమునకున్ - దానము భోగము నెఱుఁగని - దీ
నుని ధనమునకు గతితృతీయమె పొసఁగున్॥ 34 ఉ॥ శాణవిఘృష్టరత్న
మును శస్త్రహతుండగు శూరుఁడున్మద - క్షీణగజంబు సైకత విశిష్ట
శరన్నదియున్నవతెపా - ప్రాణవిభుండు చండసురతాలస బాలికయున్
ధనైకవి - శ్రాణన శూరులుంగడుఁ గృశత్వమునం బ్రభఁగాంతు రిద్ధ
రన్॥ 35_ ఉ॥ చేటిటొకండు నెప్పఁబడిచిక్కుచుఁ జేరెడు శాలిధాన్య
మే - కోరునతండు పిమ్మటనకుంఠధనోన్నతుఁడై వసుంధరం - బూరికీ
సాటిగాఁ దలఁచు భూరిధ సాధ్యులచొప్పనేకమై - గౌరవమున్ లఘుత్వ
మును గొను వస్తువులందు నెల్లడన్॥ 36_ తే॥ సత్యమనృతంబు పరుషో
క్తి సరసభాష - ప్రాణిహింసయు దయయు లోభంబునీగి - కనకసంగ్ర
హవ్యయములు గలిగిపార - రమణికైవడి బహురీతి రాజనీతి॥ 37_ తే॥
తరణితేసువ్రుఁ బిదుకఁగఁదలఁచితేని - జనులఁబోషింపుమధిపవత్సముల
మాడ్కి - జనులు పోషింపఁబడుచుండ జగతికల్ప - లత తెఱంగున సక
లఫలంబులొసఁగు॥ 38_ తే॥ ఆజ్ఞయును గీర్తియును భోను రావనఁబు -
దానమును భోగమిత్ర సంత్రాణసములు - షడ్గుణంబులు కలుగపోఁజను
లయందు - వాఁడు గొన్నైన ఫలమేమి వసుమతీశ॥ 39_చ॥ వనజభవుండు

తానొసట వ్రాసిన సొమ్ము ఘనంబొ కొంచెమో - వినుడు సుభూమి కేగి నలభించును మేరువుం జేరంబోయినన్ - ధనమధికంబు రాదు కద దైన్యము మాను ధనాఢ్యులందు - వ్వారినిధి నూతి యందున్ సమముగ వారి గ్రహించు ఘటంబు సూడుమా ||౨౦.

౪_ధనపద్ధతి.

తే|| కాంచనము లేని కాలమున గుణగణములు - నెరసి ధూర్తు రధన వాంఛ బంధునాధు | జనము లెల్ల మహత్త్వము సంగజగతిన్ | బ్రకృతి సిద్ధంబులివి దుష్ప్రనికరమునకు || ౨౧. తే|| విద్య చే భూషితుండయి వెలయుచున్నన్ | తోడరు పట్టింపక గుణుల విరాగులైనవారు | చాన మాణిక్య భూషిత శస్త్రమస్త్ర | కంబయిన పన్నగము భయంకరముగాదె|| ౨౨. శా|| హీరి రమ్యుండును గాంగసు ప్రీతుని మాయింగా శుచిం దక్షిగా | శూరుమ్న ర్థయున్ గాము నిన్నమతిం గా శ్రోత్రి పిత్ర్యలాపుని | స్నానుం గా బలవంతు గ న్నాతునింగా సద్వక్త వాచాలుంగా | నూరుండన్ను సునీ గుణంబు దురితారూఢంబుం జేయుంగదా|| ౨౩- చ|| వగంగొను లోభము౦ జితున భావము సత్యము చిత్త శుద్ధియుం | దగుసుజనత్వమున్ సుమహితత్వము విద్యయు లోకనిందయుం | దగిలిన దుర్గుణంబు దురితంబు దపంబును దీర్ఘ సేవ భృత్యగణము సొమ్ములున్ ధనచయంబును జావును వేఱయున్నదే|| ౨౪. చ|| దినమలినాంగుడైన హిమదీప్తియుం బ్రియము దప్పునాతియున్ | వనరుహ శూన్య మౌ కొలను వర్ణిత రూప నిరక్షరాస్యమున్ | ధనపరుడైన రాజు సతతంబున లేమిని గుందు సాధువుం | జనపతి చెంత దుర్జనుడు శల్యము లేడివి నా మనంబునన్ || ౨౫ - క|| మనుజులలో నెవ్వండు దగ దనవాడను వాడు దుష్టధరణీశునకుం | దనకిష్టుడే పిలిచి తెచ్చెడు | జనునితను బ్రొక్కులు చ్చు వాయుసఖుండగుదయుండై || ౨౬. ఉ|| మానము చేత మూకయు సమంచిత వక్తృ ప్రలాపి చెంగటం | బూనిక పట్టి యిట్టి ధమమూఢుట వృద్ధ నుండనేని శా | లీనుడు భీరువౌ పలిపెఱుచు పాలిమిలేని బంటు భూ | జానుల సేవ దుష్కరము సాఖ్యము యోగులకైన సిద్ధదన్ || ౨౭ - చ|| ఖలులగు వాచలం బుకని కాన సముద్రము బేరు వారి

ర్గళగతియును కృష్టసిజకమ్మనము విస్మృతిపాలొనర్చి । శ్చలగుణ వైరియైవిధివశంబున సంపదగాంచిత్రుళ్లుచున్ । మెలఁగునృపాలుదే శమున మేలులభించు నెయెట్టివారికిన్ । ౪౮ - తే॥ మొదలఁజూచినఁగడుఁగొప్పపిదపఁగుఱుచ । యాదిఁగొంచెముతరువాతనధికమగుచుఁ । దనరుదినపూర్వపర భాగజనితమైన । ఛాయపోలికఁగు జనసజ్జనుల మైత్రి ॥ ౪౯ - తే॥ కసవుచేనీటిచే మోదకలనచేత - బ్రతుకుమృగ మీనసజ్జన ప్రకరములకు - శబరకైవర్తసూచక జనులుజగతిఁ । గా రణములేనిపగవారు గాఁదలఁప ॥ ౫౦ ॥

౬-సుజనపద్ధతి.

మ॥ సుకృతిశ్రేష్ఠులగోష్ఠియుంబరగుణస్తోమంబునంబ్రీతిదే । శికసంసేవయు విద్యయందురుచిస్వస్త్రీకేళిలోకాపవా । దకథాభీతియు విష్ణుభక్తిదమనోద్యచ్ఛక్తియుఁసాధుదూ । షకసాంగత్యవిముక్తియుంగల మనీషావంతులంగొల్చెదన్ ॥ ౫౧-ఉ॥ ఆపదలందుధైర్యగుణమంచితసత్పదలందుఁదాల్మియున్ । భూపసభాంతరాళమునఁ బుష్కలవాక్చతురత్వ మాజిబా । హాపటుశక్తియున్ యశమునందనురక్తియువిద్యయందువాం ఛాపరివృద్ధియుం బ్రకృతిసిద్ధగుణంబులు సజ్జనాళికిన్॥ ౫౨-చ॥ కరమున నిత్యదానము ముఖంబున సూనృతవాణియోగ్యులం - గురుచరణాభివాద నముకుంఠితవీర్యముదోర్యుగంబునన్ । పరహృదయంబునన్ విశదవర్తన మంచితవిద్యవీనులన్ । సురుచిరభూషణంబులివి శూరులకున్ సిరిలేనియ ప్పుడున్॥ ౫౩-మ॥ పరహింసాపరకీయవిత్తహరణాభావంబుసత్యవ్రతా । పరముందానవరత్వ మన్యజన కాంతాయుక్తిమూకత్వమున్ । బహుతృ ష్ణాజనభజనంబుగురునమ్రత్వంబునుంబ్రాణభృ । త్కరుణాశాస్త్రసమ గ్రసద్విధులుభద్రప్రాప్తికిన్మార్గముల్॥ ౫౪-తే॥ సంపదలుగల్గుతఱిమహా జనులహృదయ । మభినవోత్పలకోమలంబగుచువెలయు । నాపదలువొం దునపుడు మహామహీధ । రాశ్మసంఘాతకర్కశంబయితనర్చు॥ ౫౫-మ॥ అసమానప్రియనీతివర్తనముప్రాణాంతంబునందున్మలీ । మసమౌగార్హ్య ముదుష్టయాచనమసంపత్ప్రార్థనాభావమున్ । వ్యసనావాప్తినిధై

ర్యాయంబు భజనాత్మ్యం తానుకూలత్వమో । యసిధారావ్రతచర్యమె
వ్వాఁడు మహార్య శ్రేణికిం దెల్పవే॥ ౫౬-మ॥ పొసఁగం దానముగు ప్ర
మర్థిభవనంబుం జేరుచో సంభ్రమో । ల్లసదుత్థానవిధానముం బ్రియము వి
ధుల్గావించి మానంబు రా । జసభన్మిత్రీకృత ప్రకాశసముగు త్యాగకర్మవ్య
ముఖ్యమిా । యసిధారావ్రతచర్యయెవ్వాఁడుమహార్య శ్రేణికిందెల్పవే॥
౫౭-ఉ॥ నీరముతప్తలోహమునసల్పియనామకమైనశించునా । నీరమెము
త్యమట్లునళినీదళ సంస్థితమైతనర్చునా । నీరమెశుక్తిలోఁబడిమణిత్వముఁ
గాంచు। సమంచితప్రభం । పౌరుషవృత్తులిట్లధమమధ్యము నుత్తముఁ
గొల్చువారికిన్॥ ౫౮-చ॥ జనకునిఁబూజలంగడుఁబ్రసన్నునిఁజేయునతం
డు పుత్త్రుఁడే । వనితమెలంగుభర్తృవశవర్తినియైయదిసత్కళత్రమే ।
జనుఁడువిపత్తిసౌఖ్యసదృశక్రియుఁడాతఁడు మిత్త్రుఁడీత్రయం । బునుజగ
తిన్లభించుఁగడుఁబుణ్యముఁచేసిన యట్టివారికిన్॥ ౫౯-చ॥ నతులగుచు
న్మహోన్నతిఁ దనర్చుచు నన్యగుణోక్తిచేగుణో । న్నతిఁబ్రకటించుచుం
బరజన ప్రియకార్యసమర్థతన్సమం । చితనిజకార్య సంగ్రహముఁజేయు
చునిష్ఠురవాదులన్ క్షమా । ధృతినిరసించుచున్బరగు ధీరులుపుణ్యులుగా
రెయ్యేరికిన్॥

౭-పరోపకారపద్ధతి.

తే॥ తరువులతిరసఫలభారగురుతఁగాంచు । నింగివ్రేలుచునమృత
మునందుమేఘుఁ । డుద్ధతులు గారుబుధులు సమృద్ధిచేత । జగతినుప
కర్తలకునిది సహజగుణము॥ ౬౦-తే॥ అమరుఁజెవి శాస్త్రమునగుండల
ముఁగాదు । వలయమునఁగాదుదీవిచే వెలయుబాణి । యురుదయాన్వితుల
మేనుపరోపకార । కలనరాజిల్లుగంధంబువలనఁగాదు॥ ౬౧-తే॥ ద్యు
మణిపద్మాకరమువికచముగఁజేయుఁ । గుముదహర్షంబుఁగావించు నమృ
తసూతి । యర్థితుఁడు గాకజలమిచ్చునంబుధరుఁడు । సజ్జనులుగారె పర
హితాచరణమతులు॥ ౬౨-మ॥ తమకార్యంబుఁబరిత్యజించియుఁబరార్థ
ప్రాపకుల్సజ్జనుల్ । తమకార్యంబు ఘటించుచుంబరహిత ార్థవ్యాపృతు
ల్మర్త్యముల్ । తమకై యన్యహితార్థఘాతుకజనుల్ దైత్యుల్వృథాన్యా

ర్థభరం । గముఁ గావించెడువార లెవ్వరో యెఱుంగన్ శక్యమే యేరికిన్॥ ౬౪-తే॥ అఘమువలన మరల్చు హితార్థకలితుఁ । జేయు గుహ్యంబు దా చుఁ బోషించు గుణాళి । విడువఁ డాపన్నుఁ దేవడ వేళ నిచ్చు । మిత్రుఁ డీలక్ష ణంబుల మెలఁగుచుండు॥ ౬౫-ఉ॥ క్షీరముతో నున్న నీటికొసఁగెన్ స్వగుణం బును దన్నుఁ జేరుటన్ । క్షీరము దప్తమౌటఁ గని చిచ్చున కిచ్చె వెత చేజలం బుదు । ర్వారసుహృద్విపత్తిఁ గని వహ్నిఁ జొరం జనె దుగ్ధమంతలో । నీర ముఁ గూడి శాంతమగు నిట్లు మహాత్ముల మైత్రి యీగతిన్॥ ౬౬-చ॥ ఒక యెడఁ బవ్వళించు మఱియొక్కెడ నసియించు రాక్షస । ప్రకరము లొక్కచో నడఁగుఁ బర్వతసంఘము లొక్కెడన్ బలా । హకములతోడ నుండు బడబాగ్నియు విస్తృత మూర్జితంబునుం । బ్రకట భరక్షమం బగు చు భాసిలు నౌర సముద్ర మెంతయున్॥ ౬౭- చ॥ వితతజగద్భరంబుఁ దన వీఁపునఁ దాల్చిన కూర్మనాథుఁడున్ । సతతము చంద్ర భాస్కరుల చక్ర ముఁ ద్రిప్పఁగఁ ద్రిప్పుచుండు సజ్జనుల్ । ప్రతిభ నజాండజంతు ఫలరంధ్ర వసన్మశ కంబులట్లనిం దితవి ఫలార్థసంగతి జనించి నశించుఁ దదన్యజంతువుల్॥ ౬౮॥ శా॥ ఆశాసంహరణంబు నోర్మియు మదత్యాగంబు దుర్దోషవాం । ఛాశూ న్యత్వము సత్యమున్ బుధమతాచారంబు సత్సేవయున్ । వైశద్యంబును శత్రులాలనము మాన్య ప్రీతియుం బ్రశ్రయ । శ్రీశాలిత్వము దీనులందుఁ గృపయున్ శిష్టాళికిన్ ధర్మముల్॥ ౬౯-చ॥ హృదయవచశ్శరీరముల నెం తయుఁ బుణ్యసుధాప్రపూర్ణులై । ముదము బహూపకారముల ముజ్జ గంబులకున్ ఘటించుచున్ - వదలక సాధుసద్గుణలవంబులు గొండలు సేసి మెచ్చుచున్ - మదిన వికాసియుక్తులగు మాన్యులు గొందఱు వొల్తురిద్ధ రన్॥

౮-ధైర్యపద్ధతి-

తే॥ తనిసి రే వేల్పు లుదధిరత్నముల చేత - వెఱచి రే ఘోర కాకోలవి షము చేత - విడిచి రే యత్న మమృతంబు వొడముదనుక - నిశ్చితార్థంబు వదలరు నిపుణమతులు॥ ౭౧-శా॥ ఆరంభింపరు నీచమానవులు విఘ్నాయా సనంత్రస్తులై - యారంభించి పరిత్యజింతురు విఘ్నాయత్తులై మధ్య ము - ధీరుల్విఘ్న నిహన్యమానులగుచున్ ధృత్యున్నతోత్సాహులై

ప్రారంభార్థములుజ్జగింపరుసుమీ ప్రజ్ఞానిధుల్గావునన్॥ ౭౨-మ॥ ఒకచో
నేలను బవ్వళించునొకచోనొప్పారుఁబూసెజ్జపై - నొకచోశాకములార
గించు నొకచోనుత్కృష్టశాల్యోదనం - బొకచోఁగంతధరించునొక్కొక
తఱిన్ యోగ్యాంబరశ్రేణిలె - క్కకురానీయఁడుకార్యసాధకుఁడుదుః
ఖంబుఁ సుఖంబుఁ మదిన్॥ ౭౩-శా॥ నీతిప్రౌఢవిహారులైననిపుణుల్నింది
పనీమెచ్చనీ - ఖ్యాతింజెందినసంపదల్నిలువనీగాఢంబుగాసాగనీ - ఘాతంబి
ప్పుడెపొందనీనియతిమైకానీయుగాంతంబునన్ - నీతిశ్లాఘ్యపథంబుఁదప్పరు
గదానిత్యంబుధీరోత్తముల్॥ ౭౪- మ॥ మానవతీ కటాక్ష శితమార్గణము
ల్వ్రీదలింపఁ జాలవె - వ్వానిమనంబు కోప మయవహ్నిదహింపదులోభ
పాశసం - తానముమాల్యచందనవితానములున్ వెతసేయనోపకె -
వ్వాని వశంబునన్ మెలఁగువాఁడుజయించుజగంబులన్నియున్॥ ౭౫-తే॥
నియతిచే తఁగదర్థితుండయినధైర్య - పరుని ధైర్యగుణంబుమ్లానంబుగాఁద
రమె - క్రిందు సేయంగఁబడినట్టికృష్ణపథుని - కీలలెందైనమీఁదుగాఁగ
లుగఁగావె॥ ౭౬-చ॥ ఉరుతరపర్వతాగ్రముననుండిదృఢంబగురాతిమీఁద
న - త్తరముగఁద్రెళ్లికాయము హతంబుగఁజేయుట మేలుగాలినిమే-
పరిదారవాతగేలిడుటబాగు హుతాశనమధ్యపాతమున్ - వరముగుఁజా
రుశీలగుణవర్జనమర్హముగాదుచూఁడగన్॥ ౭౭-చ॥ అతనికి వార్ధికుల్యయ
గునగ్నిజలంబగుమేరుశైలమం - చితశిలలీలనుండుమదసింహము జింకతె
ఱంగుఁదాల్చుఁగో- పితఫణిపూలదండయగుభీష్మవిషంబుసుధారసంబగున్
క్షితిజనసమ్మతంబగుసుశీలమదెవ్వనియందు శోభిలున్॥ ౭౮-తే॥ ఖండితంబ
య్యుభూజంబువెండిమొలుచు - క్షీణుఁడయ్యునభివృద్ధిఁజెందుసోముఁ -
డివ్విధమునవిచారించియొడలు దెగిన - జనములకుఁదాపమొందరు సాధుజ
నులు॥ ౭౯-ఉ॥ జానుగభూతికిందొడవు సజ్జనభావముశౌర్యలక్ష్మికిన్ - మా
నముసీతివిద్యకుశమంబు సుబుద్ధికివిత్తవృద్ధికిన్ - దానముదాక్షిణ్యశక్తునకుధ
ర్మనిరూఢియదంభవృత్తికిం - బూనికతోడసర్వగుణభూషణమెన్నఁగ శీ
లమేసుమీ॥ ౮౦॥

దైవపద్ధతి.

చ॥ [illegible] శతకోటిసు [illegible] తుల్. - సు

భవనంబు గోట మధుసూదనుండు సహాయుఁడు దంతిది - క్కరపతిగాఁగనా
హృబలఘాతియు దాయలకోడెనాజిలో - శర్ణము దైవమే పురుషశక్తి నిరర్థ
క మెన్నిభంగులన్॥ ౮౧-ఉ॥ రాతిరిమూషకంబు వివరం బొనరించి కరండ
బద్ధమై - భీతిలి చిక్కియాస చెడి పెద్దయుడస్సిన పాము వాతనేం - పాతముఁ
జెందెదానిఁ దిని పాము దొలంగె బిలంబు త్రోవనే - యేతఱి హానివృద్ధులకు నె
క్కటి దైవము కారణంబగున్॥ ౮౨-క॥ కందుకము వోలె సుజనుఁడు - గ్రిం
దఁబడిమగుడ మీఁదికి న్నెగయు సుమీ - మందుఁడు మృత్పిండము వలెఁ -
గ్రిందఁబడి యడఁగియుండుఁ గృపణత్వమునన్॥ ౮౩-మ॥ ధరకల్వాటుఁడొ
కండు సూర్యకరసంతప్త ప్రధానాంగుఁడై - త్వరతోడన్ బరువెత్తి చేరి నిలి
చెం దాళదుమచ్ఛాయఁ ద - చ్ఛిరముం దత్ఫలపాతవేగమున విచ్చెన్ శబ్ద
యోగంబుగా - బోరి దైవోపహతుండు వోవు కడకుం బోవుం గదా యాప
దల్॥ ౮౪-తే॥ ఫణులు గజములు పక్షులుఁ బట్టువడుట - రవిసుధాకరులకు నై
న రాహుబాధ - బుద్ధిమంతుల లేమియుఁ బొసఁగఁ జూచి - విధిబలాఢ్యుఁడ
టంచు భావింతు మదిని॥ ౮౫-క॥ గుణమణిఖనియగు పూరుష - మణిధరణికి భర
ణముగ సమర్చ నవిధియా - గుణవంతుని వేఁసదు నిమిష - గుణహీనునిగాఁ
గన్నుకొన రే ధాతన్॥ ౮౬-చ॥ శతభిషగాఖ్యుడున్ సతతశంభువతంస
మునయ్యు నోషధీ - తతులకు నాధుడయ్యు నసుధారస శేవధియయ్యు దార
కా - పతి తనరాజయక్ష్మ భవబాధలఁ బాపఁగ నోపఁడక్కటా - హా తవిధికృ
త్యమెవ్వనికి నైన జగంబున దాటవచ్చునే॥ ౮౭-చ॥ కలితవిపత్తిదంపదఘట్ట
న సేయుచు మన్ను కైవడిన్ - ఖలుఁడు విధాత పిండితముగా నొనరించి నితాంత
చింతయున్ - బలితపుసారపై నిలిపి పాయక దండము ద్రిప్పుచున్నవాఁ - డల
మి కులాలు రీతిఁ దెలియంగలవారమె యేమి సేయునో॥ ౮౮-చ॥ దొసఁగులు
వచ్చువేళ గుణధుర్యుల ధైర్యగుణంబు సర్వముం - బస సెడునంచుఁ జూ చెదవు
పాపపు దైవమ యీఁదురాగ్రహ - వ్యసనము మానుమాను ప్రళయంబున
వీతనిజక్రమంబులై - నసి సెడవించుకంతయును సాగరముల్ కులపర్వతంబు
లున్॥ ౮౯-తే॥ ఎవ్వనికి నిజ్జగంబున నెంతఫలము - దైవకృతమగునది వానిం
దుద్దప్పకతని - గారణము గాదు పెనుఁబ్రాపు ఘనునిఁ జేరు - చాతకమువా
తఁబడు నొక్క జలకణము లు॥ ౯౦-తే॥ రాత్రిఁ దం[illegible] గేయంబర శకలమున -

కప్పఁబడెనంతయంబరఖండమునను - పగటనినుఁడునుఁ గప్పఁగఁబడియె సౌర
ధీరదాగకృత్యమెన్నంగ వేఱె కద్దె. ౧౦-కర్మపద్ధతి.

చ॥ శిథిలత లేనిభక్తి నతిసేయుదు వేల్పుల కాసుపర్వులున్ - విధివ
శవర్తులా విధియు విశ్రుతకర్మఫలప్రదాతయ - య్యధికఫలంబు కర్మవశమట్ల
గుటం బనియేమి వారిచే - విధికధికంబుగ వర్ణమని వేమఱు మ్రొక్కి భజిం
తుఁ గర్మముల్॥ ౯౧-చ॥ నలువ కులాలు భంగి నలిన ప్రభవాండమునందు దే
నిచేఁ-నిలిచె దశావతారవననిష్ఠితుఁడయ్యె మురారి దేనిచేఁ బెలుచఁగ పాలహ
స్తుఁడయి భిక్షుకుఁడయ్యెం బురారి దేనిచె నలరవి దేనిచే దిరుగు నాఘనకర్మము
వందనమేకదా॥ ౯౨-మ॥ ఖలునిన్ సజ్జనుఁగాఁగ మూర్ఖజను సంఖ్యావంతునింగా
దాయల సన్మిత్రుల గానగోచరముఁ - బ్రత్యక్షంబుగాఁ బ్రాణిహృత్క
లనంబైన మహావిషంబమృతముంగాఁ జేయు సత్కర్మము - జ్వలసిష్ఠానిధి
వై భజింపుము వయస్యా వాంఛితార్థాప్తికిన్॥ ౯౩-చ॥ లలితనికేతనప్రియువి
లాసవతీధవళాతపత్రస । ద్విలసితవైభవంబనుభవింపఁ బడుఁ సుకృతాను
వృత్తిచేఁ - జెలువగుపుణ్యకర్మము నశించిన ననంగజసంగరత్రుట - స్ఖలిత
గుణోరుహారౌక్తికనికాయములట్లు దొలంగు సంపదల్॥ ౯౪-తే॥ సగుణనిర్గు
ణకార్యముల్సలుపు సుమతి - చేతఁ బరిణతి గడుఁ బరీక్షింపఁబడును - బరుష
కర్మవిపాకంబు ఫలముదనుక - హృదయము దహించు శల్యంబు రీతి జగతి॥
౯౫-మ॥ చెలువారన్ ఘటంబునందతఁడు సుశ్రీఖండఖండంబులం - దిలపి
ణ్యాకము వండెనారుగలకర్థిక సప్తపర్ణావృతుల్ - నిలిపెన్ జిల్లెడు దూదికై
పుడమి దున్నెం బైడినాఁగేళ్లని - మ్ములఁ గర్మక్షితిఁ బుట్టియెవ్వఁడు దపంబుల్సే
యఁడ ప్రాజ్ఞత॥ ౯౬-తే॥ రమ్యరూపంబు విద్యయు రాజసేవ । గులముశీ
లంబుఁ జాలవు ఫలమొసంగఁ - బూర్వపుణ్యసంచితభాగ్యములు ఫలించుఁ -
గాలమునఁ బనసాదివృక్షములకరణి॥ ౯౭॥చ॥ సలిలము జొచ్చినం గనక శైల
ముఁ జేరిన వైరివీరులం - గెలిచిన రాజసేవఁ దిలకించిన వేదములభ్యసించినం -
గళలతెఱంగెఱింగిన ఖగత్వముఁ - దాల్చినఁ గర్మవిఘ్నతాకలనవిభావ్యమైన
పనిగాదు వినాశము లేదు భావికిన్॥ ౯౮॥క॥ కాననమున రణమున సలి - లా
నలరిపుమధ్యమున మహాబ్ధినగాగ్ర - స్థానమున మత్తునిద్రితుం బూనికతోఁ
బూర్వపుణ్యములు రక్షించున్॥ ౯౯॥తే॥ భవనమున బూర్వసంభృతపుణ్య
రాశి - యగుచు నుదయంబుగాంచిన సుగుణనిధికి వనము పురమగుఁ బరు
ల్సుజనములగుదు - రవనినిధిరత్నపరిపూర్ణయయి ఫలించు॥ ౧౦౦.

మ॥ యమునానీలసరోజసారభరసవ్యాసంగి భంగీకులో - ఱమకం
ఠద్యుతిలిప్తశేషభుజగప్రాలంబ్యజాంబూనదా - ద్రిమహాకార్ముకరూఢ
గూఢ పదమోక్షసంప్రయుక్తత్రివి - క్రమశాతాంబకపాతితాంబరచర
క్రియాత్పురాట్పాలకా.

క॥ సుమనోనాయకసంభృత - సుమనోర్చితపదసరసిజ ప్రసూనభవా
సీ సుమనోహారసురసిర్ఝర - సుమనోదామార్హజాటజూటోద్దేశా॥

గద్యము.

ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరకరుణాకటాక్షవీక్షావాత్రశ్రీమదేనుఁగులక్ష్మణకవిరాజపౌత్రతిమ్మనార్యపుత్రవివిధవిద్వజ్జన విధేయలక్ష్మణకవి నామధేయప్రణీతంబయిన సుభాషితరత్నావళి కావ్యంబునందు నీతిశతకంబున మూర్ఖపద్ధతియు విద్వత్పద్ధతియు శౌర్యపద్ధతియు నర్థపద్ధతియు దుర్జనపద్ధతియు సుజనపద్ధతియుఁ బరోపకారపద్ధతియు ధైర్యపద్ధతియు దైవపద్ధతియు గర్మపద్ధతియు ననుపదిప్రకరణంబులు గలప్రథమాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

సీ॥ శ్రీనాథ యోగీంద్ర సేవితగోవింద । వైకుంఠ పరమాత్మ వాసుదేవ
కేశవమురహారి శార్వాణవందిత । నారాయణాచ్యుత నారసింహ
ప్రద్యుమ్న కంసారి పద్మనాభ యుపేంద్ర । హరికృష్ణవామన అంబుజాక్ష
శౌరిహృషీకేశ శార్ఙ్గపీతాంబర । అనిరుద్ధ పురుషోత్తమాదిపురుష
గీ॥ విశ్వరక్షక విశ్వేశ విశ్వభరిత
శాశ్వతానంద భైరవ శ్యామరూప
శ్రీమనోనాథ మాధవ శ్రీయనంత॥

సీ॥ పాలమున్నీటిలో ఫణిరాజుశయ్యపై । యోగనిద్రాలీల యున్నవాని
కోటిసూర్యప్రభా మేటికిరీటముల్ । వేయుమస్తకముల వెలయువాని ;
కౌస్తుభమణియును కర్ణకుండలములు । కమలనేత్రంబులు గలుగువాని
సిరియునుభూదేవి చరణంబులొత్తంగ । కరుణారసచాల గలుగువాని

గీ। వలగునుతియింతు ధ్యానింతు తగభజింతు
నన్నుగృపతోడ బ్రోవుమీ నాథనాథ
శ్రీమనోనాథ మాధవ శ్రీయనంత॥

సీ॥ ఆదినారాయణ ఆత్మపరాయణ । కేశవాచ్యుతహరి వాసుదేవ
శ్యామలాంబుధివర్ణ కామితార్థప్రదా । సామగానప్రియా సదయ
హృదయ
భక్తరక్షామణి పరమాత్మ పరమేశ । దేవజగన్నాథ దేవదేవ
గీర్వాణసన్నుత గీర్వాణవందిత । నీరజలోచన నిగమవినుత

గీ॥ లోకనాయక సద్భక్తలోకవరద
పుండరీకాక్ష నన్నుకృప బ్రోవుమయ్య
శ్రీమనోనాథమాధవశ్రీయనంత॥

సీ॥ దేవజగన్నాథ దివ్యగోవర్ధన ।ఖగరాజవాహన కలుషదహన
పంకజలోచనభవబంధమోచన । దారిద్రభంజనదైత్యహరణ
సన్మునిపాలన సద్ధర్మశీలన । కరిశాపనాశన యురగశయన
వసుదేవనందన వాణీశవందన । కాళిందిమర్దన కలుషదహన

గీ॥ పరమపావన త్రిభువనపారిజాత
దీనమందార నబ్రోవదిక్కునీవె
శ్రీమనోనాథ మాధవశ్రీయనంత॥

సీ॥ మాధవనీకథా మాధుర్యమునుగ్రోలు । నాలుకసన్నుతంబు లాడని
యకు
వైకుంఠనిలయమీ వర్ణనముల్ వినునాడు । వీనులదుష్కథల్ వినగ
నియకు
కమలాక్షమీపాద కమలముల్ సోకునా । కన్నులపరసతుల్ గానని
యకు
శౌరిమీనిలయంబుబారదోలెడునాడు । చిత్తంబునను పరచింతలిడకు

గీ॥ ఘోరదురితంబు లికనన్ను జేరనియకు
ఆయురారోగ్యములు కృపసేయుమయ్య
శ్రీమనోనాథ మాధవ శ్రీయనంత॥

సీ॥ కౌండిన్యసతినోము కానుకసోలెడు । నూకలర్పించిన నొప్పినావు
కోరికుచేలుఁడు కొణితెడటుకులుదెచ్చి । యిచ్చినసంపదలిచ్చినావు
పాంచాలియున్నపాకుబలుసుకూరయునీళ్లు । బోసినకరుణతోఁ గాచినావు
సగమేసికొరికియూ। శబరితెచ్చినపండ్లు । భక్షించియామెరక్షించినావు
గీ॥ భక్తవత్సల పంచభక్ష్యాన్నములను
అర్పణమ్ముచేయగా ముదమొందినావు
శ్రీమనోనాధమాధవ శ్రీయనంత॥

సీ॥ గ్రాహంబుచేజిక్కి కడుడస్సి మొఱబెట్టి । గజరాజు యాపదగాచినావు
తండ్రిబాధకునోర్చితగమిమ్మునుతిచేయ । కరుణతోఁ ప్రహ్లాదుగాచినా
వుఆపన్నుఁడై వేడ ఆవిభీషణునకు । మెచ్చిలంకారాజ్య మిచ్చినావు
కట్టినపుట్టముల్ కౌరవులొలువంగ । పాంచాలిదురవస్థ బాపినావు
గీ॥ శరణశరణంబు వేడెద కమలనాభ.
అభయదానంబు కృపచేయవయ్య
శ్రీమనోనాధ మాధవ శ్రీయనంత॥

సీ॥ ధాతవుభ్రాతవుతల్లివి దండ్రివి । బ్రాతవు చెలివాత్మబాంధవుడవు
కావంగబ్రోవంగకర్తవుభోక్తవు। గణుతింపగామాకుఘనుడవీవె
యన్నియున్నవాడనేననువేరమెంచక । దీనరక్షణదయాదృష్టిచూడు
వేయుమోములు రెండువేలజిహ్వాలుగల। శేషుండుమిమ్మునుతిచేయలేడు
గీ॥ కడగిరుద్రుండు నీమాయ గానలేడు
యితరజనులకు నీరూప మెంచవశమె
శ్రీమనోనాధ మాధవ శ్రీయనంత॥

సీ॥ ప్రహ్లాదనారద బకదాల్భ్య శ్రీశుక । కశ్యపజమదగ్ని కణ్వయత్రి
కపిలవేదవ్యాస కౌశికమాండవ్య । బలివిభీషణభృగు పరశురామ
హనుమంతి రుక్మాంగదాంబరీషార్జును । వాశిష్టవాల్మీక వాలఖిల్య
అక్రూరవిదురమార్కండేయ।బృహదశ్వశౌనకగాంగేయమానులెల్ల
గీ॥ మిమ్ముసుతియింపజాలరు నెమ్మితోడ
నేను నుతియింపఁ జేతునా నీరజాక్ష
శ్రీమనోనాధ మాధవ శ్రీయనంత।

సీ॥ హృదయాస్త్రమయములో వ్రణుగక నేనాడు । మాట లేసీనామ మంత్ర
జపము
బాహుయుగ్మంబులబహువిధంబును జేయు। పనుపెల్లమీదివ్యపాదపూజ
యుడుగక పుడమిపై నడచినయడుగులు। తగుమీకుజేయుప్రదక్షిణములు
శయ్యపై వేడ్కతో శయనించుటెల్లను। ధరసాగిసాష్టాంగదండమిపుట

గీ॥ గాన దలంప్రము వేడెద కమలనాభ
అభయదానము మాకిమ్ము శుభగచరిత
శ్రీమనోనాథ మాధవ శ్రీయనంత
పద్మనాభ దయానిధే పరమపురుష.

క॥ కృష్ణపరమాత్మ యదుకుల క్షీరవార్ధి
పూర్ణచంద్రమ దేవకీ పుత్రవిబుధ
వినుత నారాయణాచ్యుత వేదవేద్య
భక్తజనపోష పరితోష పరమపురుషా,

దశరత్నములు సంపూర్ణము.

శ్రీవేంకటేశ్వర విద్యాసాగర ముద్రాక్షరశాల కాకినాడ.

ప్రకటన పత్రిక

ప్రకృతము మన రాసు మొదలగు ముద్రాక్షరశాలలలో ముద్రించు గ్రంథములలో అనేక తప్పులుండుటచేత చదువరులకు అనుపయోగముగునని యెంచి పండితులచేత తప్పులన్ని ఒప్పులుగా పరిష్కారణ చేయించి మంచి కాగితములుంచి తెలుగున హెడ్డింగుసైపులతో అనేకరకముల శతకములును గోటుప్రిమరితో స్త్రీలపాటలు 100 రకములును యింకా దండకములు కథలు ప్రబంధములు మున్నగునవి మాస్వంతఆఫీసునందు ముద్రించుచున్నారము. వెలలు సరసముగానుండును. విశేషముకొనువారికి సరిఅయిన కమీషను యివ్వబడును రు 0-0-6 లేబిల్సుపంపితే కేట్లాగు పంపుదుము. తెలుగునను యింగ్లీషునను గ్రంథములకు కూలికి అచ్చువేయుదుము.

ఇట్లు విధేయుండు,

మంగు. వెంకటరంగనాథరావు.

కాకినాడ పత్రివారివీధి మ్యూనిసిపల్ నెం 1862రు పెద్దమసీదుకు పడమరవైపుయిల్లు.

శ్రీ రాకేశ్వర విద్యాసాగరముద్రాక్షరశాల.